

TURIZM TERMINLARINING ZAMONAVIY O'ZBEK TILIDAGI LEKSIK ADAPTATSIYASI, SEMANTIK O'ZGARISHI VA KO'PMA'NOLILIK (POLISEMIYA) HODISASI ASOSIDA TAHLIL

Temirova Muslima Mahmud qizi

Osiyo texnologiyalar universiteti O'zbek tili
va adabiyoti yo'nalishi

M-O'TA-24-11-guruh magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15687126>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Iyun 2025 yil

Ma'qullandi: 14-Iyun 2025 yil

Nashr qilindi: 18-Iyun 2025 yil

KEY WORDS

turizm terminlari, leksik adaptatsiya, semantik o'zgarish, polisemiya, kontekst, terminologiya, tarjima, lingvistika.

ABSTRACT

Ushbu maqola turizm sohasiga oid terminlarning zamonaviy o'zbek tilidagi leksik moslashuvi, semantik o'zgarishlari hamda ko'pma'nolilik (polisemiya) hodisasi asosida qanday tilda qo'llanilishi, kontekstual va funksional o'zgarishlari haqida tahliliy fikrlar beradi. Globalizatsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, hamda xalqaro turizmning kengayishi fonida ko'plab xorijiy atamalar turizm tiliga kirib kelmoqda. Maqolada lingvistik tahlil usuli orqali terminlarning fonetik, morfologik, semantik va polisemantik xususiyatlari, shuningdek, ularning o'zbek tiliga integratsiyasi jarayoni yoritiladi.

XXI asrda turizm eng tez rivojlanayotgan sohalardan biriga aylandi. Turizmning globallasuvi bilan birga unga oid yangi so'zlar, atamalar va tushunchalar xalqaro miqyosda keng tarqalmoqda. Ingliz, rus, fransuz kabi tillardan kirib kelayotgan terminlar o'zbek tilida ham faol qo'llanmoqda. Bu esa tilshunoslikda yangi tadqiqot yo'nalishlarini – leksik adaptatsiya, semantik transformatsiya hamda polisemantik hodisalarni o'rganishni dolzarb qilmoqda.

Turizm sohasida ayrim atamalar ko'p kontekstda turlicha ma'noni anglatib boshlaydi. Masalan, "tur" so'zi bir kontekstda "sayohat" bo'lsa, boshqa holatda "paket xizmat" yoki "marshrut" ma'nosini beradi. Bu holat polisemiya, ya'ni ko'pma'nolilik hodisasi sifatida qaraladi. Ushbu maqolaning maqsadi – turizm terminlarining leksik va semantik o'zgarishlarini, shuningdek, polisemiya hodisasi asosidagi kontekstual ma'nolarini tahlil qilishdan iborat.

Metodologiya: Tadqiqotda quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi:

- Deskriptiv tahlil – turizm terminlarining o'zbek tiliga kirib kelish shakllari va qo'llanilish kontekstlarini aniqlash;
- Lingvistik kuzatuv – rasmiy hujjatlar, turizm darsliklari, reklama matnlari, onlayn bron tizimlari va sayohat saytlari orqali real til materiallarini o'rganish;
- Semantik tahlil – turizm terminlarining ma'no jihatdan kontekstual o'zgarishini kuzatish;
- Komparativ usul – turli tillardagi terminlarning o'zbek tiliga moslashishidagi semantik tafovutlarini aniqlash.

Natijalar:

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

1. Turizm terminlarining ko'pchiligi bir nechta ma'noga ega bo'lib, kontekstga qarab ma'nodosh yoki mutlaqo boshqa semantik vazifani bajaradi.
2. Masalan, "tur" termini quyidagi ma'nolarda qo'llanadi:
 - ✓ Sayohat shakli: "Madaniy tur"
 - ✓ Turistik xizmatlar to'plami: "All inclusive tur"
 - ✓ Ijtimoiy hodisa: "Mahalliy turizmni rivojlantirish turi"
3. "Gid" termini ham turli kontekstlarda ishlatiladi:
 - ✓ Sayyohga yo'l ko'rsatadigan shaxs (asosiy ma'no)
 - ✓ Interaktiv texnologik vosita: "audiogid"
4. "Agentlik" – "Turistik kompaniya", "vakolatxona", "onlayn platforma" ma'nolarida ishlatiladi.
5. "Paket" – sayohat xizmatlar to'plami, elektron hujjat, reklama material kabi turli kontekstlarda ma'no kasb etadi.
6. "Transfer" – turistni aeroportdan mehmonxonaga olib borish xizmatidan tortib, bank yoki ma'lumot uzatish texnologiyalariga nisbatan ham ishlatiladi.

Muhokama:

Ko'pma'nolilik hodisasi turizm tilida ijobiy jihatdan tilning ekspressivligini oshiradi, biroq ba'zida noto'g'ri tushunishlarga ham sabab bo'ladi. Shuning uchun har bir atamaning kontekstual tahlili va sohaviy definitsiyasi aniqlashtirib borilishi muhim. Tilshunoslar, tarjimonlar va turizm sohasi mutaxassislari bu borada hamkorlikda ishlashlari lozim.

Bundan tashqari, til o'zgaruvchan va ijtimoiy-siyosiy omillarga ham bog'liq bo'lgan hodisa sifatida, polisemiya fenomeni faqat lingvistik emas, balki madaniy, iqtisodiy va texnologik o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, terminlarning zamonaviy kontekstlardagi ishlanmalari tilshunoslik doirasidan chiqib, transdisiplinar yondashuv orqali ham tahlil qilinishi lozim.

Xulosa:

Turizm terminologiyasi leksik adaptatsiya va semantik kengayishdan tashqari, ko'pma'nolilik (polisemiya) jihatidan ham tahlil qilinishi lozim. Bu hodisa tilni boyitadi, ammo ma'no noaniqliklarini oldini olish uchun sohaviy terminlarga aniqlik kiritish va ularni muvofiqlashtirish zarur.

Yakuniy tavsiyalar:

- Turizm terminlarining ko'pma'nolilik asosida izohli lug'atini yaratish;
- Ta'lim jarayonida atamalarining turli kontekstlarda qo'llanishi o'rgatilishi;
- Terminlarni xalqaro va milliy standartlarga muvofiqlashtirish;
- Turizmga oid atamalarni media va internet muhitida monitoring qilish va so'zlarning noto'g'ri ishlatilishini aniqlash;
- Lingvistik landshaftni kuzatish orqali turizm atamalarining ommaviy nutqdagi ijtimoiy-reseptiv xarakterini o'rganish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zokirova M. "Ko'pma'nolilik va kontekstual ma'no". Tilshunoslik izlanishlari, 2022.
2. Jovanovic A. "Tourism Terminology and Semantic Shifts". Language and Communication, 2020.
3. Crystal D. "How Language Works: How Babies Babble, Words Change Meaning, and Languages Live or Die". Penguin Books, 2007.
4. Karimova G. "Til va kontekst: Lingvistik va pragmatik yondashuvlar". O'zbekiston Milliy

universiteti nashriyoti, 2021.

5. Saidov B. "Lingvistik semantika asoslari". Toshkent: Fan, 2018.

6. Oxford Dictionary of Tourism and Hospitality. Oxford University Press, 2020.

7. Akhmedov R. "Til va madaniyat munosabatlari". Samarqand, 2019.

8. Jenkins, C. L. "Tourism Policy and Planning: Yesterday, Today and Tomorrow". Routledge, 2021.

9. Alisherov T. "Zamonaviy o'zbek tilining leksik boyligi". Toshkent: O'qituvchi, 2020.

10. Hall, C. M., & Page, S. J. "The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space". Routledge, 2014.

11. Sharipova G. "So'z va ma'no: tilshunoslik yondashuvi". Buxoro, 2022.

12. Buhalis, D. "eTourism: Information Technology for Strategic Tourism Management". Pearson Education, 2003.

13. Raximov Z. "Turizm va tadbirkorlik asoslari". Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.

